

| RAINER S. ELKAR: *Studieren in Kiel. Eine historisch-politische Zeitreise von den Anfängen bis zur Gegenwart (Sonderveröffentlichungen der Gesellschaft für Kieler Stadtgeschichte Band 77)*, Husum Verlag, Husum 2015, 208 s., 14,95 euro.

Allerede Christian 4. og hertug Friedrich 3. af Slesvig-Holsten-Gottorp havde drøftet oprettelsen af et fælles universitet i hertugdømmerne; men af forskellige grunde blev tanken ikke realiseret. Da der i 1665 blev grundlagt et universitet i Kiel, var det Friedrich 3.s søn hertug Christian Albrecht, der fik planen gennemført, men som en ren gottorpsk institution, der først ved mageskiftet 1773 blev helstatslig. Universitetshistorie er oftest institutionshistorie med vægt på professorerne, men uden studenter intet universitet, og derfor er den foreliggende bog, der lægger vægten anderledes, et originalt bidrag til universitetshistorien. For dansk historie var Kiels universitet af særlig betydning i det knappe århundrede før 1864. Mest bemærkelsesværdig var universitetets gradvise løsrivelse fra helstatspatriotismen til fordel for fremhævelsen af en slesvig-holstensk tyskpræget regional bevidsthed; i denne proces spillede Kiels universitet en ledende rolle.

Med udgangspunkt i billeder af de første studenter og af en gruppe studerende i dag sammenligner forfatteren studenternes klædedragt og fastslår, at mens alle studerende i 1665 var mandlige, er i dag over halvdelen kvinder. Afsnittet er som indledning velvalgt, det er skrevet med både humor og elegance.

Som i de middelalderlige universiteter regnedes det filosofiske fakultet oprindeligt for begynderfakultetet, inden man gik videre til de tungerevejende fag som teologi, jura eller medicin. Tidligere havde hof- og militærtjeneste hørt til den unge adelsmands uddannelse; men fra 1500-tallet fik juridiske studier en stadig større betydning. Universitetsbesøgene og omgangen med ikke-adelige medstuderende førte efterhånden til en borgerliggørelse af adelskulturen, et fænomen, som forfatteren finder karakteristisk for den danske oplyste enevælde (s. 23). Dette spændende perspektiv havde det været interessant at få uddybet, men det ville kræve en selvstændig undersøgelse.

Christian Albrecht havde givet universitetet et økonomisk fundament, der sikrede driften og de ansatte. Studenternes udgifter omfattede gebyrer til både dekan og pedel, hvortil kom kost, logi og honorarer for bestemte typer undervisning. Først 1675 blev det første stipendium stiftet, men allerede fra begyndelsen havde det været muligt for et vist antal udvalgte studenter at spise billigt eller endog gratis.

Gottorps modsætningsforhold til Danmark førte i 1721 til afståelsen af hertugdømmets slesvigske dele. Den holstenske del var ikke tilstrækkelig til at finansiere opretholdelsen af universitetet på et ordent-

ligt niveau. Først da Katarina den Store af Rusland, som i Holsten-Gottorp førte formynderstyret for sin søn Paul, i 1762 overtog regeringen, begyndte hun et reformprogram. Også efter at de gottorpske dele af Holsten i 1773 var blevet forenet med de kongelige dele, blev reformerne fortsat.

Det danske monarki havde været Napoleons allierede og var således i 1814 en af taberne. Dog fejrede Kieler-studerne i 1814 årsdagen for slaget ved Sehestedt, der var endt med en dansk sejr. Deres kammerater ved rent tyske universiteter som Göttingen eller Jena lagde ikke fingrene imellem; Kielernes helstatspatriotisme blev opfattet som antitysk. Deres kongetro indstilling bekræftedes ved kongeparrets sølvbryllup i 1815; i festlighederne deltog også officielt den jødiske menighed. I det egentlige Danmark var jøderne i 1814 blevet fuldstændigt ligestillet med kristne danskere, og festen i 1815 skulle formentlig bane vejen for deres ligestilling i Hertugdømmerne.

Endnu i 1815 gjaldt Kieler-studerne for at være dansksindede, men det skulle snart ændre sig. Forfatteren ser med rette årsagen her til i påvirkning dels fra nogle af professorerne, dels fra den akademiske ungdomsbevægelse i hele Tyskland; afgørende var Kieler-studenternes deltagelse i Wartburgfesten i 1817. Han konstaterer også, at de liberale politiske tendenser, der burde have kunnet forene dansk- og tysksindede, tabte betydning i forhold til nationale synspunkter, som adskilte de to grupper. Forfatteren gennemgår denne udvikling grundigt og forsøger hele tiden at se den ud fra studenternes perspektiv.

I 1867 blev Kiel et preussisk universitet. Dette førte, således som Carsten Jahnke („Die Borussifizierung des schleswig-holsteinischen Geschichtsbewußtseins, 1866-1889“, *Zeitschrift für Schleswig-Holsteinische Geschichte*, CXXX, 2005, s. 161-190) og Sönke Loebert (*Die dänische Vergangenheit Schleswigs und Holsteins in preußischen Geschichtsbüchern*, Frankfurt am Main 2008) har påvist, til en massiv fremhævelse af Slesvig-Holstens tyske karakter og en tilsvarende fortrængning af hertugdømmernes danske fortid.

Det måske for studenterlivet vigtigste spørgsmål i den preussiske tid var, om kvinder kunne studere på lige fod med mænd. Fakulteterne havde i 1892 afvist denne tanke; men nogle år senere begyndte kvalificerede kvinder individuelt med held at søge om tilladelse til at høre forelæsninger. Stadig flere kunne således videreuddanne sig, men først i 1909 omtales immatrikulerede kvinder i Kiel. Fire år senere fulgte den første dissertation forfattet af en kvinde.

Et andet spørgsmål, der dukkede op i den preussiske tid, var antisemitismen. Den blev bekæmpet af den juridiske professor i Kiel Albert Hänel, der også som politiker repræsenterede liberale anskuelser, men antisemitismen skulle senere vise sig igen.

Preussen var den af de tyske stater, der brugte flest penge på uddannelsespolitik, hvilket kom Kiel til gode. Universitetet blev økonomisk velkonsolideret og havde et højt fagligt niveau. Som noget særligt må „die Seeburg“ (indviet 1910) nævnes. Studenter og professorer kunne her tilbringe deres fritimer; der var terrasse ned til fjorden, og bygningen havde bl.a. en moderne kantine, en læsesal og selskabslokaler.

1927 var året for det højreradikale gennembrud i studenterpolitikken. Af denne grund vælger forfatteren dette år og ikke 1933 som udgangspunkt for kapitlet om nazitiden. Ved universitetets nazificering efter 1933 kom studenterne af begge køn til at spille en stor rolle i et gnidningsløst samarbejde med de skiftende rektorer af nazistisk observans. Årene 1939-45 behandles kort som indledning til kapitlet om genopbygningen efter krigen. Da universitetet igen åbnede, måtte mange studenter hjælpe til ved oprydningen i ruinerne, før institutterne kunne begynde deres arbejde.

Som det var tilfældet 100 år tidligere, skulle det vise sig, at nye ideer først blev optaget af studenterne og kun i begrænset omfang af deres lærere, i hvert fald til at begynde med. Som i andre universitetsbyer opstod i slutningen af 1960'erne en studenterbevægelse, der hentede inspiration fra den amerikanske borgerretsbevægelse og fra protesterne mod Vietnamkrigen. I Tyskland kom dertil kritik af det utilstrækkelige opgør med tidligere nazister. En direkte anledning til protest var drabet på Benno Ohnesorg (skudt af en politimand under en demonstration i Berlin 1967), hvortil kom efterretningsvæsenets forsøg på at infiltrere studenterorganisationer, planerne om at eksmatrikulere langtidsstuderende og endelig prisforhøjelser på den offentlige trafik i Kiel. Forfatteren har kunnet benytte Norbert Gansels privatarkiv; denne spillede som medlem af den socialdemokratiske ungdomsbevægelse en væsentlig rolle i studenterbevægelsen, senere blev han medlem af Forbundsdagen og endte som Kiels overborgmester.

Den egentlige studenterbevægelse ophørte i 1970; men det studenterpolitiske landskab havde ændret sig, og et klart ryk til venstre havde fundet sted. I 1990'erne gik studenternes interesse for studenterpolitik klart tilbage, hvilket synes at afspejle en svindende interesse i samfundet for politik. Derimod konstaterer man, at studenterne udmærket kunne mobiliseres, når det drejede sig om vigtige enkeltpørgsmål som underfinansieringen af de højere læreanstalter eller flytning af dele af læreruddannelsen til Flensburg.

Bogen er velskrevet og må betegnes som et vellykket pionerarbejde, og undertiden gør forfatteren opmærksom på emner, som fremtidig forskning burde tage op. Den kan varmt anbefales, også for danske universitetshistorikere.

Thomas Riis